

Mieczysław Sprengel

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

WSPÓLZALEŻNOŚCI POLITYCZNE I GOSPODARCZE MIĘDZY AUSTRALIĄ I JAPONIĄ PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

1. Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie wzajemnych powiązań i zależności, jakie wystąpiły między Australią i Japonią po II wojnie światowej aż do podpisania umowy handlowej w 1957 r. Autor na kilku stronach kreśli zarys tych relacji, ukazując istotniejsze fakty i kontekst międzynarodowy, zwłaszcza w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Australia już w XIX i na początku XX wieku była związana handlem z Japonią. Jednak agresja japońska i II wojna światowa, a zwłaszcza naloty na Darwin, pogrzebały ostatecznie szanse wzajemnej współpracy. Po II wojnie światowej stopniowo powracano do myśli o współpracy, nie było to jednak zadanie łatwe ani szybkie.

Powrócono do koncepcji myślenia J. Crawforda¹, która została zawarta w dokumentach Australijskiego Instytutu Nauk Politycznych z 1938 r. Temat przemówienia Crawforda nosił tytuł „Ekonomiczne uspokojenie” i nawoływał do industrializacji i powrotu do politycznego kierunku nawiązania współpracy z Japonią².

2. Polityczne współzależności Australii z Japonią

Crawford nie pomylił się co do tego, iż Australia mogła liczyć na minimum współpracy z Wielką Brytanią. Czas II wojny światowej pokazał, iż Australia musiała

¹ Crawford był wykładowcą gospodarki rolnej na University of Sydney i przez wiele następnych lat doradcą premierów w kwestiach kontaktów z Japonią. Przeprowadzona przez niego argumentacja była zaskoczeniem w latach 30. XX wieku.

² J. Crawford, S. Okita, *Australia and Japan issues in the Economic Relationship*, Canberra-Tokyo 1979, s. 2, 3; strategicznym punktem był zwłaszcza Singapur.

sama zadbać o bezpieczeństwo, a sojusznik – Wielka Brytania – nie był zbyt zainteresowany udzieleniem wsparcia militarnego tak oddalonej od Europy Australii.

Crawford zaznaczył, iż Australia na pokojowych relacjach z Japonią może odnieść korzyści gospodarcze. Po okupacji amerykańskiej i odzyskaniu suwerenności przez Japonię na konferencji pokojowej w San Francisco w 1951 r. stopniowo relacje australijsko-japońskie odtwarzały się, zwłaszcza z przyczyn gospodarczych³. Rozwój gospodarki japońskiej wymusił przyspieszenie posunięć politycznych co do poprawienia wzajemnych relacji⁴.

Zalecenia Crawforda stopniowo znajdowały swoje urzeczywistnienie również w sferze polityki, albowiem w okresie 6 lat od II wojny światowej – do roku 1951 zmieniło się radykalnie nastawienie Australii wobec Japonii. Bezpośrednio po zakończeniu wojny Japonia stała się krajem, którego problemy trzeba było rozwiązać. Mimo że Australia była za okupacją amerykańską Japonii i totalnymi zmianami w polityce japońskiej domagano się jednocześnie reform gospodarczych oraz wojskowych. Partie w Australii nie były zgodne co do koncepcji rozwiązania tych problemów. Pomimo trudności w rozwiązywaniu problemów japońskich, w Australii w ciągu 6 lat nastąpiła zmiana od polityki represyjnej w stosunku do Japonii do polityki liberalnej.

Warto zwrócić uwagę na to, iż w wymiarze dyplomatycznym trójstronny Pakt Bezpieczeństwa (*Pacific Security Treaty*) ANZUS z 1 września 1951 r. był podstawą i większym gwarantem bezpieczeństwa Australii niż traktat pokojowy z Japonią zawarty 8 września 1951 r.⁵ Od 1945 do 1951 r. Australia powstrzymywała się przed bezpośrednimi wpływami na Japonię z uwagi na okupację amerykańską. Dopiero pakt ANZUS z 1951 r. i traktat pokojowy z Japonią przedstawiały łącznie większą wartość dla Australijczyków. Dla Australii podpisanie paktu ANZUS stanowiło dopiero właściwe nawiązanie jej kontaktów z Japonią.

Japonia była w Azji ważnym krajem, dlatego Stany Zjednoczone i Australia chciały dać jej suwerenność i wolność. Strategia polegała na dołączeniu Japonii do zachodniego świata i przechyleniu bilansu odpowiedzialności za pokój na świecie w kierunku „zachodu”. Skutki tej koncepcji uwiarydliły się w traktacie pokojowym z września 1951 r., ekonomicznej pomocy i odnowieniu przemysłu. Należy wnioskować, iż prawdopodobnie Australia nie położyłaby tyle nacisku na pakt ANZUS, jeżeli okazałoby się, iż Japonia byłaby tylko jedynym zagrożeniem w tamtym rejonie świata. Pakt ANZUS albowiem bronił nie tylko ewentualnego zagrożenia ze strony Japonii, ale również ze strony państw komunistycznych.

Istnienie jednak samego zagrożenia ze strony ZSRR nie dawało wystarczającego wytłumaczenia polityki australijskiej wobec Japonii. Jeżeli Australia byłaby

³ C. Anderson, *Krótką historią Japonii*, Warszawa 2004, s. 108.

⁴ Myśl tę wyraził Crawford na wykładzie w 1968 r.

⁵ J. Lencznarowicz, *Australia*, Warszawa 2005, s. 288.

całkowicie przekonana, że Rosjanie i Japończycy dysponują porównywalnym zagrożeniem na Pacyfiku, wtedy nastąpiłyby działania, aby równolegle bronić się przed obydwoma zagrożeniami. Chodziło jednak o politykę uporządkowania stosunków z Japonią. Ta zmiana w stosunku do Japonii, której intencje w przeszłości były agresywne, nie może być wytłumaczona tylko tym, iż Japonia miała służyć jedynie jako uspokojenie z tytułu płynącego zagrożenia komunistycznego. Analizując postawę Australii w stosunku do Japonii, trzeba uwzględnić cały kontekst wydarzeń. Część zmiany w podejściu do Japonii bierze się z oceny, jaką Australia wyrobiła sobie w kwestii zagrożenia, jakie może powstać w przyszłości na Pacyfiku. Na tym tle można zrozumieć nowe podejście do Japończyków. Inną zachętą dla Australii w sprawie zmiany polityki w stosunku do Japonii były informacje, iż Japonia jest krajem zniszczonym, nie uzbrojonym dostatecznie, którego ekonomia nie pozwalała na wprowadzenie nowych rodzajów uzbrojenia.

Japonia po II wojnie światowej nie pojawiła się więc jako znaczące zagrożenie dla Australii. Zagrożenie Japonii w porównaniu do tego, jakie reprezentowały kraje komunistyczne, było małe. Specjaliści od bezpieczeństwa i naukowcy zauważyli, iż ewentualne zagrożenie ze strony Japonii było niewielkie. Dlatego też powrót Japonii na drogę agresji był, według prof. Fitzgeralda, niemożliwy w okresie powojennym. Oczywiście nie można zapomnieć, że przy połączeniu z ZSRR Japonia mogłaby być znów groźna.

Rozwój australijsko-japońskich kontaktów handlowych byłby niemożliwy bez stworzenia sprzyjających warunków politycznych. Powstały one po podpisaniu traktatu pokojowego w 1951 r. i następującym po nim oficjalnym wznowieniu kontaktów dyplomatycznych między Australią i Japonią. Australijczycy zrozumieli, iż (zgodnie z tym, co twierdził Crawford w 1938 r.) przemysł japoński stał się szansą dla rozwoju australijskiej gospodarki. Spojrzenie takie utrudniały zwłaszcza wcześniejsze australijskie reakcje na skutki japońskich działań zbrojnych, zwłaszcza po ujawnieniu zbrodni z okresu II wojny światowej. Japończycy dobrze wiedzieli, iż Australijczycy będą potrzebowali więcej czasu na to, by zbudować nowe kontakty handlowe z Japończykami. Potwierdzenie powyższych faktów znajduje się we wspomnieniach premiera Australii R. Menzisa⁶.

Podpisanie pokoju z Japonią 8 września 1951 r., wspomina Menzis, było traktowane w Australii jako gwarancja pokoju na przyszłość w tym rejonie świata. Australia była jednym z krajów żądających „twardego pokoju”, który nałożyłby zakaz na japońską remilitaryzację i poważnie ograniczyłby jej zdolność produkcyjną w kilku liczących się gałęziach przemysłu⁷. Z jednej strony podpisano porozumienie na stacjonowanie wojsk amerykańskich w Japonii, a z drugiej strony rozwijająca się Japo-

⁶ Por. R. Menzis, *The Measure of the Years*, Sydney 1970, s. 44-65; premier Australii w latach 1939-1941 i 1949-1966

⁷ NAA, A 1838, 479/2/5, *Most-Favoured Nation Treatment for Japan (1948-1951)* i A1838, 536/3/1, *Comments of Other Departments on Draft Policy Papers*.

nia nie znalazła się w orbicie państw komunistycznych. Te dwa czynniki zadecydowały o pewniejszych gwarancjach pokojowych z Japonią. Pakt z 8 września 1951 r. dawał możliwości budowania i rozwijania w przyszłości relacji handlowych⁸.

Japońscy urzędnicy wyższych szczebli byli pozytywnie nastawieni na przywrócenie normalnych i przyjaznych kontaktów z innymi krajami, lecz w przypadku Australii ciągle pytano: „Czy Australijczycy obawiają się Japończyków?”. Rząd w Canberze był podzielony na tych, którzy widzieli opory Australijczyków przed współpracą z Japonią, oraz tych, którzy widzieli przyszłość australijskiego przemysłu włókienniczego w związku ze współpracą z Japonią⁹.

Choć Australia zawarła traktat pokojowy, na podstawie którego mógł się rozszerzać handel, to jednak zamierzeniem opozycji australijskiej nie były jeszcze działania w kierunku importu japońskich towarów. Tak więc w sprawie handlu z Japonią rząd w Australii ciągle musiał pokonywać niełatwe naciski opozycji. Stopniowo jednak opozycja pozwalała zwiększać japoński import, co dotyczyło głównie artykułów przemysłowych.

Pomimo realnego niebezpieczeństwa wynikającego z bliższych relacji Japonii z Chinami z oporami przyjęto w Australii koncepcję zastosowania bardziej liberalnej polityki w stosunku do Japonii. Uważano, iż bardziej rozwinięte relacje handlowe powinny zostać nawiązane z Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Z drugiej strony inne kółka w parlamencie zakładały, iż bliższa współpraca z Japonią poprzez liberalizację polityki handlowej mogłaby zapewnić trwalsze relacje na kilka najbliższych lat. Zauważono również, iż ewentualne zmniejszenie zapotrzebowania Japonii na australijską wełnę mogłoby wywołać złe skutki w gospodarce Australii. Sugerowano zatem, aby Australia, wzorem Kanady i Nowej Zelandii, zabezpieczała w umowach dwustronnych ochronę australijskiego przemysłu¹⁰.

Uwzględniono zatem aspekty polityczny i gospodarczy, które znalazły swoje miejsce w decyzjach rządowych z sierpnia 1954 r. Nie oznaczało to jeszcze zobowiązania Australii do rozpoczęcia rozmów handlowych z Japonią, ale miało zapobiec utworzeniu się sojuszu pomiędzy Japonią a komunistycznymi Chinami. Australijska polityka liczyła się z możliwością nawiązania przez Japonię kontaktów handlowych z Chinami, tym bardziej, że w 1952 r. japoński minister handlu zagranicznego i przemysłu, Takahashi Ryutaro, oświadczył Amerykanom, iż odzyskanie dla Japonii tradycyjnego rynku w Chinach jest naturalnym jej celem. W związku z tym twierdził, że nie należy obawiać się tych działań, o ile nie zmieni się drastycznie sytuacja na świecie¹¹.

Podpisanie traktatu pokojowego z Japonią nie spowodowało od razu rozszerzenia obustronnego handlu z Australią, ponieważ restrykcje w stosunku do japońskiego importu były kontynuowane.

⁸ R. Menzis, wyd. cyt., s. 49-50.

⁹ Tamże, s. 224. To pytanie zadał Ballowi w maju 1946 r. młodszy brat cesarza, książę Takamatsu.

¹⁰ *Facing North – A Century of Australian Engagement with Asia*, red. D. Goldsworthy, vol. 1, Melbourne 2001, s. 231.

¹¹ Tamże, s. 231.

W tamtym czasie Australia miała drugi problem, polegający na militarnej agresywności Japonii. Crawford uważał, iż możliwe było obniżenie agresywności Japonii na skutek podarowania jej większej wolności handlowej i osiągnięcia przez nią wyższego poziomu industrializacji.

Porozumienie pokojowe z Japonią było przeciągane z uwagi na pamięć społeczeństwa australijskiego o II wojnie światowej. Alan Watt wspomina, iż po wojnie, w 1951 r. R. Casey jako przedstawiciel zewnętrznych spraw Australii był z J. McEwenem w podróży po Azji Południowo-Wschodniej. W czasie podróży po Japonii i Korei Casey usłyszał oświadczenie, że Australia zapomni o wojnie, o ile Japończycy pokażą nie tylko w słowach, ale w czynach, iż dokonali przerwania imperialistycznej tradycji agresji wojska japońskiego. Kiedy taka sytuacja nastąpi, to Australia będzie to doceniać i „wyjdzie na spotkanie Japonii do połowy drogi”¹².

Taka rekonstrukcja relacji gospodarczych zaczęła się od 1954 r., kiedy nastąpiły bardziej pragmatyczne relacje w stosunkach Australii z Japonią. Wyraźnym dowodem tego jest list, jaki skierował minister spraw zewnętrznych Australii R. Casey do sekretarza spraw zewnętrznych A. Tange’a. W liście tym zaleca się zastosowanie bardziej cywilizowanych relacji z Japonią. Uzasadnienie zmiany tej polityki znajdujemy w innym liście urzędowym, datowanym w lipcu 1954 r., kilka dni później od listu Caseya. W dokumencie nadmienia się, iż Australia chce postępować tą samą drogą co USA i Wielka Brytania oraz zatrzymać Japonię w zachodnim bloku, aby izolować ją od ewentualnego połączenia się z blokiem wschodnim – komunistycznym¹³.

Trudne decyzje, podjęte w ciągu sześciu miesięcy po majowym zwycięstwie rządu koalicyjnego w 1954 r., zapoczątkowały istotną zmianę w polityce Australii, zmierzającej ku handlowym negocjacjom z Japonią. Sprawę potraktowano jako bardzo ważną ze względu na wrażliwość społeczną, ale również ze względu na międzyresortowe konflikty. Pierwsza istotna zmiana w polityce Australii nastąpiła na spotkaniu rządowego komitetu premiera, który 17 sierpnia 1954 r. omawiał kwestię podstaw polityki Australii wobec Japonii. Na spotkaniu rządowym nastąpiły zmiany. Decyzja rządu z sierpnia 1954 r. nie była jednak podyktowana nową sytuacją strategiczną w Azji. Wynika z tego, iż powody były inne niż jakiegokolwiek bezpośrednie obawy o zmianę w polityce Chin w stosunku do Japonii¹⁴.

Rozwinięcie tej polityki spowodowało m.in. ściślejszą współpracę Australii z amerykańskimi i brytyjskimi pracownikami urzędów spraw zagranicznych. Canberra starała się wyizolować Japonię z komunistycznego bloku oraz Chin i skierować w strefę państw związanych z Pacyfikiem.

¹² P. Robinson, *Australia-Japanese Relations*, [w:] *Japan and Australia in the Seventies*, red. A.A. Stockwin, Sydney 1972, s. 162.

¹³ NAA, CRS A 1838/278, sygn. 3101/10/1, pt 2, Cabinet submission no. 30 “Policy towards Japan”, 28 lipca 1954.

¹⁴ *Facing North – A Century...*, s. 230.

Od 1955 r. australijski rząd, w imię dobra narodowego, był zdeterminowany, aby znormalizować stosunki z Japonią. Australia pomogła Japonii wejść 18 grudnia 1956 r. do Organizacji Narodów Zjednoczonych i wspierała wejście do Sekretariatu ONZ w październiku 1957 r. Te znaczące zmiany Ministerstwo Spraw Zewnętrznych Australii przeprowadziło z akceptacją społeczną¹⁵.

3. Współpraca gospodarcza Australii z Japonią

W latach powojennych koncepcja Crawforda stopniowo ukształtowała stosunki między Australią i Japonią. Zaraz po II wojnie światowej relacje Australii z Japonią były ograniczone do kontaktów handlowych między australijskim rządem a najwyższym komandorem *SCAP-Supreme Commander for the Allied Powers in Japan* do spraw kontaktów z aliantami. Transakcje były ograniczone do sprzedaży wełny i zakupu surowców jedwabnego włókna oraz innych włókien do materiałów tekstylnych.

Po II wojnie światowej rząd australijski dyskryminował Japonię w sprawach handlowych. Przyczynami tej dyskryminacji była, po pierwsze, antypatia do Japonii spowodowana wydarzeniami wojennymi, po drugie, strach przed japońską ekonomiczną konkurencją wobec australijskich fabrykantów i po trzecie, preferencja handlu z Wielką Brytanią. Rząd australijski obawiał się konkurencji na ustabilizowaną pozycję towarów brytyjskich, szczególnie wyrobów włókienniczych.

Pomimo deklarowanej polityki trzymywania się dotychczasowych zasad ograniczenia handlu, w połowie 1947 r. zadeklarowano możliwość współpracy handlowej z Japonią. Rząd australijski zauważył bowiem, iż inne kraje planowały już nawiązanie kontaktów handlowych z Japonią. Szczególnie zainteresowane tego typu relacjami okazały się Stany Zjednoczone i Wielka Brytania, które były już mocno zaangażowane w ten proces.

15 sierpnia 1947 r. Japonia formalnie była już otwarta na potrzeby handlowe w ramach wymiany towarów pomiędzy prywatnymi przedsiębiorcami. Ze strony japońskiej istniało przekonanie wyrażone w hasło „eksport albo śmierć”¹⁶. Motywem nawiązania kontaktów były przesłanki pragmatyczne polegające na tym, iż australijscy biznesmeni ponieśliby zbyt duże straty bez tych kontaktów handlowych. *The Sterling Payments Agreement* z 1947 i 1948 r., który mówił o sposobie regulowania płatności, praktycznie dawał możliwości prowadzenia handlu między omawianymi dwoma krajami. Od samego początku handel bazował na podstawowych australijskich produktach rolniczych, które wymieniane były na produkty produkowane przez Japonię. Chodziło głównie o eksport wełny, który znacznie wzrósł po-

¹⁵ NAA, CRS, A 1838/278, sygn. 3103/10/1 pt 4, List do Alana Watta od Arthura Tange'a, 10 kwietnia 1956.

¹⁶ *Azja-Pacyfik. Obraz gospodarczy regionu*, red. B. Drelich-Skulska, AE, Wrocław 2007, s. 11.

między rokiem 1948 i 1950. Ten okres otworzył drogę do handlu z Japonią a Australia stała się podstawowym eksporterem do tego kraju. H. Evatt¹⁷ wyrażał pogląd, iż handel nie powinien być rozwijany w tak wczesnym etapie ze względu na brak podpisanego traktatu pokojowego¹⁸.

Przed podpisaniem traktatu pokojowego Australia dbała o status handlowy Japonii, aby Japonia nie stała się przedmiotem zbytnej dyskryminacji handlowej. Polityka brytyjska w tej sprawie była przychylna. Niektórzy jednak, jak członek Partii Pracy F. Daly, oponowali przeciwko wznowieniu handlu z Japonią, albowiem – w ich opinii – zrujnowałoby to australijski przemysł¹⁹.

Pomimo pojedynczych obaw, australijska gospodarka w latach 50. oparta była zdecydowanie na hodowli owiec. Wielka Brytania, pomimo znacznej odległości, ciągle była podstawowym rynkiem zbytu, ale na przełomie lat 1950/1951 Japonia zaklasyfikowała się jako czwarty największy rynek eksportowy dla Australii. Ówczesna wartość eksportowa wyniosła ok. 61,5 mln funtów. W latach 1954/1955 Japonia stała się trzecim największym rynkiem eksportowym, a w 1955/1956 stała się drugim rynkiem eksportowym po Wielkiej Brytanii i importowała od Australii towary o wartości 86,5 mln funtów.

Było oczywiste, iż Australia traktowała Wielką Brytanię jako główny rynek eksportowy, lecz Japonia widziała siebie w pozycji rosnącego partnera dla Australii. W roku 1954/1955 r. prawie 8% australijskiego eksportu zajmowała Japonia, a w 1956/1957 ta liczba w procentach już się podwoiła. W tym samym czasie udział australijskich towarów na rynku eksportowym Wielkiej Brytanii spadł z 37,5 do 28,4%²⁰.

Japonia była też świadoma zwiększającego się deficytu w handlu z Australią. W roku 1950/1951 deficyt roku handlowego z Australią zamknął się na poziomie blisko 46 mln funtów. Co prawda w 1954/1955 wyniósł tylko ponad 40 mln funtów, lecz rok później wzrósł powyżej 64 mln funtów, a w roku 1956/1957 japoński deficyt handlowy z Australią osiągnął ponad 125 mln funtów²¹.

Za tymi danymi stały oczywiście spowolnione reakcje Australijczyków w kwestii japońskich inicjatyw, prowadzących do rozmów na temat restrykcji Australii na import japońskich produktów. Japonia ciągle wyrażała nadzieję na doprowadzenie do zniesienia tych restrykcji. Skutkiem takiej polityki było szukanie przez Japończyków kontaktów handlowych gdzie indziej, w efekcie czego w 1954 r. spadła

¹⁷ Herbert Evatt był ministrem Departamentu Spraw Zagranicznych od 1941 do 1949 r. Evatt nadał polityce zagranicznej rozmach i nowe znaczenie.

¹⁸ The Parliament of the Commonwealth of Australia, Japan's Economy Implications for Australia (Report 1 of the Senate Foreign Affairs, Defense and Trade References Committee), Canberra 2000, s. 94.

¹⁹ *Facing North – A Century...*, s. 226.

²⁰ Official Year Book of the Commonwealth of Australia, (no 44), 1958, s. 346.

²¹ Official Year Book of the Commonwealth of Australia, (no 39), 1953, s. 482, Official Year Book of the Commonwealth of Australia, (no 44), 1958, s. 354.

wartość zakupu australijskiej wełny z 90 do 50%. Wówczas w Australii stwierdzono, że „dłużej Australia nie może już odkładać negocjacji z Japonią”²².

Crawford domagał się od Australii skupienia uwagi na eksporcie i imporcie z krajami Pacyfiku, a szczególnie z Japonią. Zaobserwował on, iż w wyniku konkurencji między Wielką Brytanią a Japonią na rynku Azji i Pacyfiku dochodziło do negatywnego nastawienia do Japonii grupy krajów z kręgu imperium brytyjskiego. Nie było to obojętne dla Japonii, której handel w tym czasie był w 80% skoncentrowany w rejonie Pacyfiku. Dlatego Japonia nalegała na zawarcie porozumienia handlowego z Australią²³.

Efektom współpracy i rozmów między Australią i Japonią było porozumienie *Agreement on Commerce* zawarte w lipcu 1957 r. Porozumienie to było krokiem w procesie, dzięki któremu Japonia i Australia zostały włączone do światowego porządku ekonomicznego, który powstał zaraz po wojnie. Jednocześnie ten proces rozwojowy spowodował znaczne ograniczenie amerykańskich wpływów na relacje australijsko-japońskie. Stosunki gospodarcze australijsko-japońskie stały się mocniejsze.

4. Podsumowanie

Myślenie Crawforda, iż czynniki gospodarcze były ważniejsze niż czynniki polityczne we wzajemnych relacjach jest słuszne. Crawford twierdził, że nie tylko polityczne argumenty, ze względu na relacje międzynarodowe, miały wpływ na decyzje o negocjacjach w sprawie porozumienia handlowego. Pod wpływem „zimnej wojny” udało się zmienić układ pomiędzy departamentami i wyeliminować uprzedni silny opór Departamentu Handlu i Cła w Australii, co doprowadziło do zawartej umowy handlowej.

Podsumowując, można powiedzieć, iż mimo tego, że J.G. Crawford wskazał już w 1938 r. na zakres „pokojowej zmiany ekonomicznej” dla Australii w stosunku do Japonii, to do 1950 r. nie ustalono w Australii wspólnie żadnych nowych kierunków w sprawie fundamentalnych zmian w polityce handlowej. To z kolei jest związane z istniejącymi uprzedzeniami po wojnie i brakiem normalizacji stosunków na płaszczyźnie politycznej.

Reasumując, można powiedzieć, iż Australia przy wsparciu Stanów Zjednoczonych zapewniła sobie bezpieczeństwo polityczne i to pośrednio wpłynęło na opóźnienie w wejściu w bliższe relacje gospodarcze z Japonią.

W dzisiejszej ocenie można podkreślić, iż w polityce australijskiej, według koncepcji Crawforda, nastąpiło niepotrzebne przeciąganie podejrzliwości w stosunku do Japonii po II wojnie światowej. Profesor N. Viviani stwierdziła, iż dwa punkty stale ciążyły w polityce zagranicznej Australii po II wojnie światowej: po

²² *Facing North – A Century...*, s. 232.

²³ J. Crawford, S. Okita, wyd. cyt., s. 7.

pierwsze, utrzymanie pozytywnych kontaktów ze Stanami Zjednoczonymi, a po drugie, utrzymanie pozytywnych australijskich interesów dyplomatycznych w rejonie Azji i Pacyfiku. Choć po II wojnie światowej na świecie zmieniła się sytuacja, to dla Australii zawsze pozostały ważne Stany Zjednoczone i Azja. Charakterystyczną cechą australijskiej dyplomacji po wojnie było śledzenie i podążanie za tym, co czyniły Stany Zjednoczone. Zastosowanie przez Australię „wyjścia awaryjnego” z Japonią w latach 1952-1957 było zbyt późne, lecz zrozumiałe w kontekście amerykańskiego postępowania w stosunku do Japonii. Formalne podjęcie dyplomatycznych stosunków z Japonią nastąpiło w lutym 1952 r. Od tego czasu rozpoczęły się też szersze relacje handlowe z tym krajem. Jednak zamiary polityczne Australii w stosunku do Japonii nie były jasno sprezyzowane aż do sierpnia 1954 r.

Literatura

- Anderson C., *Krótką historia Japonii*, Warszawa 2004.
- Azja-Pacyfik. Obraz gospodarczy regionu*, red. B. Drelich-Skulska, AE, Wrocław 2007.
- Crawford J., Okita S., *Australia and Japan Issues in the Economic Relationship*, Canberra-Tokyo 1979.
- Facing North – A Century of Australian Engagement with Asia*, red. D. Goldsworthy, vol. 1, Melbourne 2001.
- Lencznarowicz J., *Australia*, Warszawa 2005.
- Menzis R., *The Measure of the Years*, Sydney 1970.
- NAA, CRS, A 1838/278, sygn. 3103/10/1 pt 4, List do Alana Watta od Arthura Tange’a, 10 kwietnia 1956.
- NAA, CRS A 1838/278, sygn. 3101/10/1, pt 2, Cabinet submission no. 30 “Policy towards Japan”, 28 lipca 1954.
- Official Year Book of the Commonwealth of Australia, (no 39), 1953.
- Official Year Book of the Commonwealth of Australia, (no 44), 1958.
- Robinson P., *Australia-Japanese Relations*, [w:] *Japan and Australia in the Seventies*, red. A.A. Stockwin, Sydney 1972, s. 162.
- The Parliament of the Commonwealth of Australia, Japan’s Economy Implications for Australia (Report 1 of the Senate Foreign Affairs, Defense and Trade References Committee), Canberra 2000.

THE POLITICAL AND ECONOMIC INTERDEPENDENCE BETWEEN AUSTRALIA AND JAPAN AFTER THE SECOND WORLD WAR

Summary

The article presents Crawford’s concept of the relationship between Australia and Japan. Crawford created this concept already before the Second World War. Under the circumstances of careful talks, Crawford’s concept was received as revolutionary by the governing people. Japan’s behaviour

during the Second World War did not encourage to develop contact between Australia and Japan, because of Japanese aggression.

In spite of that, Australian's vision of co-operation was affected in two fields: politics and economy. Two political important documents were:

- the ANZUS pact, signed on September 1, 1951,
- the San Francisco Peace Treaty with Japan, signed on September 8, 1951.

The next part of the article presents the gradual process of growing trade between Australia and Japan in the 50s of the 20th century. This process was especially concentrating on Japan. It mostly concentrates on the internal-policy of Australia.

The base of this development was the Commercial Agreement of 1957, which is the last point discussed in the article.